

Pyhän lapsuuden paljastama tabu: Näkökulma Sami Saramäen Tom of Finland -muumeihin ja Dana Schutzin *Open Casket* -maalaukseen

Heidi S. Kosonen

Kaksi maaliskuista kuvaskandaalia¹

Yhdysvalloissa rodullisen väkivallan historiaa kommentoiva taideteos politisoituu tullessaan tulkituksi valkoisen taide-eliitin fetissinä. Suomessa kuvalehden kannessa nahkaan puettu lastenkulttuurin ikoni herättää keskustelua sulautuessaan osaksi es-tetiikkaa, joka on ominaista alakulttuuriselle seksuaalisuudelle. Kyseessä on kaksi varsin erilaista kuvakiistaa, jotka omilla tahoillaan kohahduttivat "globitaalia"² länttä maaliskuussa 2017. Ensimmäinen tapauksista, Dana Schutzin Whitney-museon biennaalis-sa esitetty ekspressionistinen maalaus *Open Casket* (2016), kytkeytyy rotusorron histo-

riaan ja herättää kysymyksen rodullistetun kuoleman kulttuurisesta omimisesta valkoiseen spektaakkeliin. Performatiivisen protestin kohteeksi asettunut teos on kohdannut lukuisten taiteilijoiden ja mediapersoonien vaatimuksia teoksen sensuroinnista ja jopa tuhoamisesta. Toinen tapauksista, Sami Saramäen kolme mustavalkoilustraatiota Antti Holman artikkeliin *Image*-lehdessä, puolestaan päivittää kotosuomalaisia Muumi-hahmoja. Hahmojen luvaton lainaaminen Touko Laaksosen pornografisesta taiteesta tuttuun kuvastoon aiheutti tekijänoikeuskiistan, joka on jakanut mielipiteitä internetin keskustelupalstoilla.

Kummassakin kuvaamassani tapauksessa liikutaan saman affektiivisen ilmiön, lapsuuden, äärellä, vaikka ensimmäinen kiista sivuaakin kärsimyksen ja kuoleman kuvaamisen etiikkaa ja toinen liukuu tekijänoikeuskysymyksistä aina seksuaalisuuden esittämisen problematiikkaan. Ensimmäisessä tapauksessa kuollutta lasta kuvaavaa taideteosta ja sen luoneen valkoisen taiteilijan empatiaa puolustetaan perhearvoihin ja äidillisiin tunteisiin vedoten. Toisessa tapauksessa taiteen vapaus taas kyseenalaistuu vääränlaisessa lapsuuden representaatioissa: kansikuvassa nähdään kaksi kategorisesti erillistä Suomi-brändäyksen välinettä, muumit ja Tom of Finland, joista ensimmäinen edustaa lastenkulttuuria ja toinen liberaalin modernismin lippulaivaa: seksuaalista tasa-arvoa. Molemmat kuvakiistat tuntuvat myös liittyvän yhteiskunnalliseen murrokseen, vastakkainasetteluun hegemonian ja vähemmistön ja kahden kilpailevan ideologian välillä. Siten niiden kohtaaminen tabun käsitteen välityksellä vaikuttaisi relevantilta.

Tabun käsitteeseen ja yhteiskunnalliseen murrokseen kytkeytyvän näkökulman hyödyntämistä puoltaa etenkin se, että monen mediakiistan ja moraalisen paniikin voidaan

nähdä ilmentävän sosiaalisia arvoja, usein sekä itsessään että välineellisesti. Myös tarkastelemani polemiikit heijastelevat uhatuksi tullutta ideologiaa – tapauksia kehystävää tuttua ”vaararetoriikkaa” myöten. Olen tutkimuksessani havainnut jälkimodernin tabukontrollin kiertyvän usein juuri ”pyhän” lapsen sentimentaalisen voiman ja tämän määrittämisen sosiaalisen järjestyksen ympärille. Lapsen roolia nykyisessä poliittis-myyttisessä ajattelussa tarkastellessamme näemme ikään kuin hahmon, joka tiivistää kollektiiviset toiveet yhteiskunnan symbolina ja siten välineellistyy vallitsevan ideologian ja sen pohjana olevan luonto-kulttuurisen järjestyksen³ ylläpitämiseksi. Kuten lukuisat itseäni edeltäneet tutkijat ovat osoittaneet, lapsella onkin ollut vakaa asema läntisen maailman kuvaskandaaleissa, sensuuritapauksissa ja moraalipaniikeissa 1800-luvun siveyslaista lähtien.⁴

Myös nykyisiä median ja kulttuurin kiistoja tarkastellessa käy ilmi, että tulenkatkuiset kysymykset erinäisten representaatioiden oikeuksista ja vaikutuksista yhdistyvät useimmiten pelossa, että ne tulisivat vahingoittaneeksi lasta. Viattomana ja vaikutusalttiina ajateltu lapsi on historiallisesti toiminut sekä

Kuva 1. Sami Saramäen piirtämät Tom of Finland -vaikutteiset muumihahmot *Imagen* (3/2017) kannessa. Kuva: Sami Saramäki / Image.

vääränlaisten kuvien kohteena että vastaanottajana ja yhdistänyt monenlaisia sisältöjä aina väkivallan ja kuoleman kuvatuksista seksuaalisuuteen ja sen epäsovinnaisiksi koettuihin olomuotoihin saakka.⁵ Näin ollen lapsi on heijastellut monenmuotoisia pelkoja; median maalaamat uhkakuvat ovat kytkeytyneet niin representaatioiden traumatisoiviin vaikutuksiin, väränlaisten mallien uhkaamaan ”mimeettiseen” tartuntaan kuin yleiseen moraalisen turmeluksenkin vaaraan. Sekä näiden vaarojen että julkisista yksityisiin vaihtelevien altistumispaikkojen monilukuisuus ovat sallineet lapsen määrätä ikärajoitusten lisäksi myös sensuurin välineistä ja resursseista.⁶ Lapsi seisoo vaakaana etenkin rahaan liittyvien kysymysten rinnalla: monissa kuvakulttuurisissa kiistoissa lasta uhkaavien sisältöjen syytetään usein olevan materialistisista lähtökohdista syntyneitä tai verorahoilla maksettuja.⁷ Huoli lapsesta yhdistää kuvakulttuurin kiistat myös laajempaan trendiin. Lee Edelmanin sanoin, ”jokaisen yleisesti hyväksytyyn linjauksen alituisessa horisontissa hämmöttää lapsi, tuo jokaisen poliittisen intervention fantasmaattinen edunsaaja”.⁸

Näitä läntisissä kulttuurikiistoissa toistuvia argumentteja sekä lapsen kohtaamasta harmista että taustalla vaikuttavasta epäreilusta rahasta on eritelty monien eri tieteenalojen risteyksessä. Tutkijoiden käsissä moraalipaniikista toiseen kiertävä vaarantuneen lapsen hahmo onkin tullut tarkastelluksi tietynlaisena myyttinä ja ideologisen hallinnan välineenä. Walter Kendrickin klasikkotutkimuksessa lapsen figuuri kytkeytyy historiallisiin pelkoihin nuoruudelle ominaisesta vaikutusalttiudesta ja muuntuu lapsen "hypoteettiseksi instituutioksi" piiloutumalla tietynlaisen lapsuuden rakennelman ja ideaalin taakse.⁹ Kuten Edelman ja Henry Jenkins puolestaan vihjaavat, juuri hahmon fantasmaattisuus mahdollistaa siihen liitettyjen uhkakuvien loputtomuuden.¹⁰ Antropologi Mary Douglas taas kirjoittaa: "*Antropologit ovat varmasti yhtä mieltä siitä, että ruumista, lasta ja luontoa uhkaavat vaarat ovat käyttökelpoisia aseita taistossa ideologisen valta-aseman turvaamiseksi.*"¹¹ Nämä toistuvat väitteet lapsen välineellisyydestä saattavat monesta lukijasta vaikuttaa tunteettomilta, mutta kritiikin kohteena ei koskaan ole lapseen liittyvä huoli sinänsä. Argumentit välineellisyydestä pikemminkin ottavat huomioon lapsikuvan

sosiokulttuurisen rakentuneisuuden ja huomioivat, että mediadiskurssit nojaavat usein juuri lapsen symboliseen ja affektiiviseen *arkkityyppiin*, tietynlaiseen itsestäänselväksi muuttuneeseen käsitykseen lapsesta.

Jenkinsin tulkinnassa lapsi näyttäytyykin nimenomaan barthesilaisena myyttinä, kulttuurisesti rakentuneena konstruktiona, joka on toiston myötä ja tietyistä ideologisista lähtökohdista käsin litistetty itsestäänselväksi "luonnoksi".¹² Juuri sentimentaalisuutensa, symbolisen merkitysvoimansa ja myytille ominaisen kyseenalaistamattoman "luontonsa" tähden lapsi tulee usein hyödynnetyksi Edelmanin ja Douglasin mainitsemissa poliittisissa diskursseissa, joissa sillä on valta auttaa litistämään myös muunlaisia semioottisia rakennelmia luonnoksi.¹³ Yhteiskunnan ja median "vaaratilanteissa" lapsi esiintyykin, paitsi luonnonhahmona, sentimentaalise- na kitsch-objektina, joka on Richard Solomonin määritelmän mukaan, "*tarkoituksella suunniteltu liikuttamaan meitä siten, että se esittää meille huolella valitun ja kenties myös rajusti editoidun version jostain tietystä ja ennalta-arvattavan sentimentaalisesta yhdistävästä kokemuksesta.*"¹⁴ Myös juuri kuvakulttuuria koskettavissa kiistoissa tämä

tunteisiin vetoava lapsen figuuri on hallinnut sellaisia debatteja, joiden välityksellä turvallista turvattomasta, sopivaa epäsovivasta ja moraalista moraalittomasta erottavia rajoja on pyritty joko vahvistamaan tai siirtämään.¹⁵ Tällöin median hyödyntämän lapsikuvan voidaan todeta näyttäytyvän tietyllä tavalla sekulaarina "pyhänä", joka yli yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muurien aktivoi ihmisiä yhteisen agendan ääreen.

Tässä artikkelissa tarkastelen yllä esitteleinäni kahta maaliskuista kuvakiistaa suhteessa juuri lapsen myyttiseen hahmoon ja sitä luonnollistaneeseen kuvaperinteseen. Molemmat tarkastelemistani tapauksista kytkeytyvät laajalti kiertävän lapsikuvaston etuoikeutettuihin representaatioihin: Sami Saramäen kuvitus haastaa lapsuuden sen pyhitetyssä viattomuudessa, Schutzin maalaus puolestaan turmelee tämän viattomuuden osana länsimaista humanitääristä kuvastoa. Humanitäärisessä kuvastossa rodullistetun lapsen traaginen kärsimys rakentaa usein siltaa empatialle ja siten yllyttää aikuista tarttumaan toimeen, mutta Schutzin maalauksen vastaanotossa tämä kulttuurisessa toistossa automatisoitu kaanon kyseenalaistuu. Niin kuvakiistoissa itsessään

kuin niiden taustalla pilkottavissa keskustelukulttuureissakin on paljon eroavaisuuksia. Pyrin artikkelissani kuitenkin kommentoimaan tapauksia niitä yhdistävien suurten linjojen valossa, huolimatta tapausten ”epäsymmetrisyydestä.

”Moomin of Finland”: tahrattu lapsuus

Huhtikuun 2017 *Image*-lehden kannes-koreilevat ennennäkemättömän lihaiset muumihahmot Tom of Finland -vaikutteisine nahkapöksyineen ja koppalakkeineen – jopa kolmena eri versiona. Sami Saramäen piirtämät kuvat kytkeytyvät numerossa julkaistuun artikkeliin ”Munavangin laulu”, jossa näyttelijä-kirjailija Antti Holma reflektoi vallitsevia homostereotyyppisiä suhteissa juuri ”machon” ja ”pornon” Tom of Finlandin salonkikelpoistumiseen.¹⁶ Kuten Holma artikkelissaan huomauttaa, Touko Laaksosen koppalakkiset Kaket ovat muuntuneet kotoistetuiksi vientituotteiksi Finlaysonin lakanoissa ja Dome Karukosken ohjaamassa tuoreessa henkilö(elo)kuvassa, ikään kuin ne olisivat yhtä pörröisiä ja harmittomia kuin Tove Janssonin luomat muumihahmot. Tom of Finlandin salonkikelpoistaminen ja venti-

tuotteistaminen puhuvat homoseksuaalisuuden *kotoistamisesta*: Laaksosen piirtämät maskuliinisuuden kulttia ylläpitävät hahmot on myös Holman mukaan kuvakulttuurin kierrossa kastoitu.¹⁷

Juuri Saramäen artikkeliin laatimat kuvat, joissa muumihahmot esiintyvät Tom of Finlandin estetiikkaa mukailevissa S&M -kuvastoissa, tuntuvat kuitenkin palauttavan Kakeille näiden transgressiivisen luonteen. Liberaali media ottaa Saramäen pastissit ensin innostuneena vastaan, mutta verkolehtien kommenttibokseissa ja internetin keskustelupalstoilla vastaanotto ei ole yhtä riemukasta; pikemminkin kahtiajakautumisesta viestivää. Muumihahmojen käyttö myös paljastuu luvattomaksi. – Kuten seuraavat otsikot kirkuvat, hahmojen lainaaminen rikkookin ”liikemiesetiikkaa”. Huomattavaa kuitenkin on, että vaikka *Moomin Characters* -yhtiön toimitusjohtajan mukaan polemiikin taustalla on lehden kuvaotsikossa ”Moomin of Finland” esiintyvä tuotenimi,¹⁸ yhtiön *Image*-lehdelle jättämän korvausvaatimus on tietynlainen ennakkotapaus.¹⁹ Siten Tom of Finland -muumeissa tuntuisi osin kuohuttavan juuri tulenarka seksuaalisuus.

Muumimaisten, Tom of Finland -hengessä

piirrettyjen hahmojen epäsoviva seksuaalisuus paljastuu jo tapausta kehystäneistä otsikoista, jotka maalaavat mielikuvia ”seksikkäistä symppiksistä”²⁰ tai ”nahkamumeista”,²¹ joista toinen ”nipistää toista nännistä”.²² Lehtien kommenttiketjuissa ja keskustelupalstoilla kekseliäistä otsikoista ja kansikuvien kesystä estetiikasta päädytään luontevasti astetta raisumpaan ”homomuumikohuun”²³ ja ”nahkahomomumeihin”.²⁴ *Kaksplus*-siivuston keskustelupalstalla Holman kastoiduksi kritisoima Tom of Finland johtaa lopulta keskustelijat asian ohi ja silti suoraan sen ytimeen otsikossa: ”Onko oikein, että muumit laittavat toisiaan anukseen?”²⁵ Kriittisten kommenttien ennalta-arvattavan konservatiivisista reaktioista huolimatta on silti selvää, ettei Tom of Finland -muumeihin liittyvää kuohuntaa, saati Moomin Characters oy:n tekemää korvausvaatimusta, voi selittää tyhjentävästi homofobialla. ”Nahkahomomuumikohulla” on harvinaisen onnellinen loppu kiistan ratkettua huhtikuun alussa Janssonin perikunnan rohkaisemaan, *Imagen* Setalle tekemään lahjoitukseen.²⁶

Oma tulokulmani liittyikin juuri seksuaalisoitujen muumien lastenkulttuuriseen kytkökseen, tai tarkemmin ottaen niiden rikko-

mukseen vallitsevaa lapsikuvaa vastaan. Johdannossa mainitsemani mediaskandaalit ja moraalipaniikit kun yhdistyvät usein juuri pelossa, että symbolisesti merkitysvoimainen, tulevan yhteiskunnan kuvana pyhitetty lapsi saattaisi menettää luonnollistetun viattomuutensa. Siten etenkin sellaiset representaatiot, joiden on syystä tai toisesta koettu uhkaavan lasta seksuaalisuudella tai seksualisoivan tätä, ovat nousseet herkäksi skandaalien kohteeksi läntisen median tiukentuneessa seulassa, kuten myös kotimaisten visuaalisen kulttuurin tutkijoiden Annamari Vänskän ja Harri Kalhan tutkimukset osoittavat.²⁷ Tom of Finland -muumeissa suomalaisuutta määrittelevä ja lapsuuteen kytkeytyvä lastenkulttuurin ikoni kohtaa vieläpä kaksi hyväksyttävän seksuaalisuuden rajamaille survottua tekijää: homoseksuaalisuuden ja sadomasokistiset nahkaleikit.

Yhteistä sekä median monille huolidiskursseille että ”nahkahomomuumeissa” uhatuksi tulevalle lapsuudelle on niiden pohjana toimiva essentialistinen lapsikuva, joka on mannermaisen valistusfilosofian seurauksena rakentunut korostamaan lapsen ”luonnollista” viattomuutta.²⁸ Modernien instituutioiden toimesta lapsuuteen sijoitettua viattomu-

den tilaa on, paitsi normalisoitu, myös romantisoitu.²⁹ Etenkin uusromantismien kulttuurinen kierto on auttanut vakauttamaan tätä ideaalia lapsikuvastoon ja muovannut lapsesta viattomuuden symbolia pelkän viattoman olennon sijaan.³⁰ Vallitsevia mediadiskursseja tarkastellessa juuri viattomuuden voidaankin nähdä luonnollistuneen onnellisen lapsuuden kivijalkana, vaikka lapsi ei enää ongelmattomasti näyttäytykään tämän viattomuuden plastisuudesta ponnistavana ”tyhjänä tauluna”. Huoli viattomuudesta määrittää usein myös median kriiseilyä vääränlaisista ja vaarallisista representaatioista. Kuten Jenkins kuvaa, arvostettu viattomuus on haurasta ja lapsen lapsuus vaarassa kadota juuri viattomuuden vaarantuessa.³¹

Mikä siis on johtanut nykyiseen, kireään asenneilmapiiriin, jossa lapsia ja lapsen kuvia on suojeltava, paikoin jopa hampaat irvessä, erityisesti aikuisten maailmaan kategorisoidulta seksuaalisuudelta? Yhtäältä seksualisoivat ja seksuaalisuuden tartuntavaaralla uhkaavat representaatiot ovat muuttuneet erityisen herkiksi aatehistoriassa, jossa viattomuus ja seksuaalisuus on määritelty poissulkevassa suhteessa toisiinsa.³² Kulttuurisessa toistossa myös viattomuuden kautta määritel-

ty lapsi on itsessään nähty aseksuaalisena. Kuten Beth Bailey on ehdottanut, läntisessä maailmassa seksuaalisuutta voi jopa tarkastella sinä rajana, joka *erottaa* lapsuuden aikuisuudesta.³³ Siten sellaiset representaatiot, jotka tuovat lapsuuden ja seksuaalisuuden yhteen, eivät ole pelkästään transgressiivisiä representaatioita vaan kategorisia transgressioita; uhkatekijöitä, jotka haastavat moraalil lisäksi luonnonjärjestyksen.

Myös ”nahkahomomuunit” pingottuvat tämän dynamiikan varaan. Lastenkulttuuriset muumit on lapsen figuurin lailla pyritty pyyhkimään puhtaiksi seksuaalisuudesta, ja Touko Laaksosen aikuisille suunnattu sarjakuvakuvasto uhkaa hahmojen viattomuutta. Pornoutetut muumit näyttävätkin ikään kuin kahden kategorisesti erillisen maailman epäpuhtaana hybridinä. Toisaalta, myös Saramäen muumimaisissa hahmoissa lapsuuden lähtökohtaisesti turmeltumaton mutta helposti turmeltavissa oleva symboli paljastaa uhan, joka vaarantaa sosiaalisen kudoksen, kuten niin moni muukin kuvakiistan kohde Tom of Finland -muumeja ennen. Tapauksessa uhatuna on heteroseksuaalisen perherakenteen varaan rakennettu järjestys, joka on samanaikaisesti sosiaalista, moraalista ja luonnollista.

Siten tapaus havainnollistaa mielestäni oivallisesti, mitä tapahtuu kun lasten maailmaan luokiteltu objekti esitetään *kategorisesti väärin* aikuisuuteen luokitellun seksuaalisuuden – ja vieläpä sosiaalista järjestystä haastavan seksuaalisuuden – kehyksessä.

Vaarassa oleva luonto-kulttuurinen järjestys mahdollistaa moraalipaniikkien ja mediaskandaalien sitomisen tabun käsitteeseen myös ”puhekiellon” tuolla puolen. Antropologiasta käsin lähestyttynä tabu voidaan määrittellä sellaiseksi moraaliseksi rakenteeksi, joka ylläpitää sosiaalisen järjestyksen pohjalla olevaa luonto-kulttuuri -matriisia. Franz Steinerin määritelmän mukaan tabu on yhteiskunnallinen vaararakenne, joka ilmaisee ja suojelee vallitsevia arvoja.³⁴ Steinerin oppilaan Mary Douglasin teesien ja Valerio Valerin mukaan tämä vaararakenne suojelee näitä arvoja nimenomaan yllämainitusta matriisista käsin: heidän mukaansa tabu vaikuttaa juuri moraalisen rakenteen kannalta oleellisia kategorisia rajanvetoja ja torjuu niitä uhkaavia poikkeustapauksia, siis ”luontoa” ja ”normatiivista järjestystä” uhkaavia transgressioita, anomaliaita ja hybridejä.³⁵ Tabuun sisältyvien, myyttien ylläpitämien kieltojen voidaankin nähdä kesyttävän erityisesti sel-

laisia vaaratekijöitä, jotka voisivat uhata vallitsevaa järjestystä sen luonnollistetuista juurista käsin. Tabun käsitteellistämistä ohjanneiden paradigmojen tähden tämä vaararakenne on kytketty erityisesti magiaan, uskontoon ja ”pyhän” käsitteeseen. Tällöin tabun on usein nähty suojelevan yhteisöä ja sen järjestystä vaaralliselta lialta, ”pyhältä tartunnalta”.³⁶

Antropologien määrittelemälle tabulle ominainen ”tartunnan pelko” on erityisen helppo tunnistaa myös sekulaareista moraalipaniikeista, joita yhdistää lapsen alttiina määritelty hahmo: tätä uhkaavat usein juuri turmeleviksi ja helposti tarttuviksi käsitetyt vaikutteet. Oireellisen tartuntavaaran lisäksi samat moraalipaniikit kytkeytyvät tabua määrittäneeseen rooliin rajanvartijana. Median välittäessä tunteellisia reaktioita minkä kategorisia rikkomuksia vastaan kategorioiden puhtautta suojeleva tabu tuntuisi näyttäytyvän erityisesti vastustuksessa sellaisia esityksiä kohtaan, joiden seurauksena puhdas lapsuus tavalla tai toisella likaantuu. Vaikka tabun käsite on tullut haastetuksi modernismin lupaamassa vapautumisesta, viattoman lapsen ”pyhydessä” tabu yhä vaikuttaisi näyttäytyvän.

Jos tabureaktioiden taustalla hämöttää osin juuri pyhä lapsuus, millaisessa pyhydessä on kyse? Olen toistaiseksi viljellyt monitulkintaista käsitettä sitä juuri selittämättä. Median kiistoissa pyhää käytetään helposti joko ylisanaan tai argumenttina liian affektivisia suhteita kohtaan. Juuri lapsesta puhuttaessa voisi kuitenkin olla hyödyllistä ottaa huomioon Émile Durkheimin tunnettu määritelmä, jossa tämä näkee pyhydessä ”*vain yhteiskunnan transfiguroituna ja symbolisesti ilmaistuna*.”³⁷ Chris Jenks on havainnut, että lapsuus on rakennettu poissulkevassa suhteessa aikuisuuteen ”tulemisen tilana”.³⁸ Teleologista kuviota voi jatkaa myös ehdottamalla, että tässä pyhitetyssä jatkuvaa muutosta edustavassa lapsessa on pyhitetty juuri yhteiskunnan ideaalinen kuva.

Itse näkisin myös jälkimodernissa tabussa erityisesti uhan alle asetetuille suljetuille sosiaalisille järjestyksille ominaisen vaararakenteen. Pirstaloitunutta länttä yhdistävässä myyttisessä lapsessa sormeaan heristelevä tabu tuntuisikin monesti heijastelevan juuri yhteiskunnan muuttumiseen kytkeytyviä pelkoja. Erityisesti yhteiskuntajärjestyksen syväkudoksia uhkaavien ei-binääristen seksuaalisuuksien ja sukupuolisuuksien

vapautuminen on edesauttanut monien tabukäyttäytymiselle ominaisten piirteiden esiinnousua. Sama murros ja sen aiheuttamat pelot näyttävät myös Tom of Finland -muumeja keskustelun kahtiajakautuneessa luonteessa: Moomin Characters oy:n korvausvaatimus Imagelle ei miellytä liberaaleja keskustelijoita, eikä 3000 euron lahjoitus Setalle puolestaan konservatiivisempia.

”Moomin of Finland” -tapauksessa uhaetuiksi tulevat nähdäkseni kaksi ”pyhää” järjestystä, päällekkäiset mutta tarkoituksella erossa pidetyt. Päällimmäisenä on lapsuutta aikuisuudesta, lasten maailmaa aikuisten maailmasta erotteleva matriisi, alempana seksuaalisuuksia normittava heteromatriisi. Samalla kun Saramäen muumimaiset hahmot ovat *kategorisesti väärin*, sitä kehystävissä keskustelussa toistuu läntisille media-paneille ominainen tapa nivoa ihanteellisen yhteiskunnan symbolinen tiivistymä, viaton ja muovattava lapsi, sosiaalista järjestystä ja sitä ylläpitävää seksuaalimoraalia uhkaaviin tartuttaviin ”anomalioiden”.

Visuaalisen kulttuurin aikaansaamien paniikkien tarkempi tutkiminen onkin paljastanut, että nämä kaksi erillistä myyttistä rakennetta – kaksi luontona esitettävää

konstruktiota – esiintyvät usein yhdessä. Seksuaalibinääriä haastavia tekijöitä vastaan hyökätään usein juuri välineellisen lapsen avustuksella. Lapsi siten päätyy stabiiloimaan myyttiä oikeanlaisesta perheestä³⁹ ja osallistuu vaarantuneen sosiaalisen järjestyksen puolustamiseen. Lauren Berlantin mielessä ovatkin juuri perheysikköön kytkeytyvät seksipaniikit – aborttia ja homo-seksuaalisuutta koskevat – hänen kirjoittaessaan: *”Prosessissa, jossa poliittinen ja henkilökohtainen on sulautettu yhteen julkisen intiimiyden valtakunnaksi, aikuiskansalaisille luotu valtio on tullut sikiöille ja lapsille kuvitellun valtion syrjäyttämäksi.”*⁴⁰

Emmett Till: lapsi humanitäärisessä kriisissä

Samalla kun seksuaalisoitujen muumien nousua suomalaisiin otsikoihin voi tarkastella vallitsevasta, ”pyhitetystä” lapsikuvasta käsin, lapsuus ja sen kuvahistoria näyttävät vaikuttavan myös *Open Casket* (2016) teoksen vastaanotossa Yhdysvalloissa. Nykytaiteilija Dana Schutzin maalaaman teoksen kuvakohteena on kuollut lapsi: 14-vuotias Emmett Till, joka 1950-luvulla muuttui kansalaisyhteiskuntaa kiihdyttäneeksi sym-

boliksi raa’an murhansa ja sen mediaation myötä. Schutzin Maalaus perustuu valokuvien tunnistamattomaksi runnellusta pojasta arkussaan, jotka julkaistiin *Jet*-lehdessä tämän äidin, Mamie Till-Mobley, päätöksestä, jotta ”koko maailma saisi nähdä mitä hänen pojalleen oli tehty”.⁴¹

Schutz on kertonut maalanneensa kuvan kesällä 2016, jolloin *Black Lives Matter*-kampanja ja Yhdysvaltain rodullistetut poliisimurhat olivat näkyvimmillään mediassa. Hänen maalauksensa avaakin näkymän Tillin poliittisesti latautuneeseen ”avoimeen arkkuun” yläviistosta vasemmalta: Till on puettu smokkiin, jonka napinlävessä on punainen neilikka, ja hänen runneltujen kasvojensa vammat häipyvät ekspressionistisiin siveltimenjälkiin. Whitney-biennaalia ennen *Open Casket* on ollut näytteillä vain Schutzin yksityisnäytelyssä Berliinissä, syys-lokakuussa 2016.⁴²

Tekijänsä empaattisista pyrkimyksistä huolimatta *Open Casket* on vallannut keskiön biennaalista käydyissä keskusteluissa teokseen liittyvien rotupoliittisten kysymysten tähden. Kohun syntymistä on edesauttanut se, että teos nousi suuren yleisön tietoisuuteen varsin herkkänä ajankohtana. *Black Lives Matter*-kampanja on nostanut kysymyk-

sen rodullistettujen kuolemien kulttuurisesta speaktaakkelista pinnalle, jonka lisäksi historioitsija Timothy Tysonin tammikuussa 2017 julkaiseman kirjan voidaan nähdä avanneen erityisesti Emmett Tillin tapaukseen liittyvät haavat. Tysonin julkaisemassa haastatteluaineistossa pojan lynkkaajien vapauttamiseen johtanut lausunto varmistuu valheeksi.⁴³ Ei olekaan yllätys, että taidekriitikoiden ylistävän ennakkopalautteen jälkeen musta taidemaailma reagoi. Biennaalin ensi-ilta- viikonloppuna taiteilija Parker Bright eteni protestoimaan maalauksen läheisyyteen päällään paita, jonka selkämykseen oli kirjoitettu ”Black death spectacle”, paikoin estäen ihmisiä näkemästä taideteosta. Brittitaiteilija Hannah Black puolestaan kirjoitti taideteoksen tuhoamista vaatineen avoimen kirjeen verkossa levitettäväksi.⁴⁴ Maaliskuun puolivälistä lähtien kolumneissa ja blogeissa onkin puolin ja toisin otettu kantaa, onko valkoisella naistaiteilijalla oikeutta kuvata mustaa kuolemaa ja onko Blackin vaatimus taideteoksen tuhoamisesta oikeutettu.⁴⁵

Kuten Jo Rosenthal tiivistää i-D Vicen julkaisussa, kuvaskandaalin ytimessä on kysymys kulttuurisesta omimisesta: ”onko valkoinen taiteilija ominut mustan nuoren kokeman

kuolettavan trauman henkilökohtaisen uransa ja mahdollisen hyötynsä välineeksi.”⁴⁶ Kriitikkiä ovat aiheuttaneet erityisesti yhteiskunnalliset, myös taidemaailmassa piilevät epäoikeudenmukaiset rakenteet, jotka antavat Schutzille mahdollisuuden tienata ja Whitneyyn kohentaa profiiliaan mustan trauman kustannuksella.⁴⁷ Kuvakiistoille ominainen syytös toisten kärsimyksellä rahastamisesta onkin nostettu esille monesta näkökulmasta. Kuten yleensäkin kuolemaa kuvattaessa, teosta syytetään myös abstrahoinnin etäännyttävästä vaikutuksesta: ekspressiivinen tyyli muovautuu kysymykseksi esteettisestä valkopesusta.⁴⁸ Merkitystä näyttäisi olevan myös sillä, missä teoksia katsoo: monille kommentoijille taidegalleria ei ole ympäristönä riittävän harras.⁴⁹

Selvää on, että kysymys ei ole pelkästä kuoleman kulttuurisesta speaktaakkelista, joka väritytty helposti mustaksi ja pinkiksi valkoisessa mediassa ja siten esittää kuolemaa eriarvoistaen. Kuten keskustelun monet osapuolet taiteilijaa itseään myöten ovat todenneet, debatin kiihkeys liittyy juuri *Jet*-lehdessä julkaistujen alkuperäiskuvien pyhitettyyn asemaan.⁵⁰ Schutz kuvaa NBC:lle antamassaan lausunnossa: ”Ymmärrän tuohtumuksen. Till-

lin valokuva oli kansalaisyhteiskunnalle pyhä kuva ja itse olen valkoinen nainen.”⁵¹ Myös kysymykset teoksen estetiikasta ja taidegallerian sopivuudesta kytkeytyvät juuri alkuteoksen ikoniseen luonteeseen: tulkitaan ekspressionistisen tekniikan sitten rumentavan tai kaunistavan, työntävän luotaan tai fetisoivan, maalaus on tuomittavissa koska se kajoaa valokuvaan, joka on pyhitetty kansalaisyhteiskunnan ja rotuerottelun symbolina.

Monet kommentoijat ovatkin huomauttaneet että Schutzilla olisi ollut myös ongelmattomampia vaihtoehtoja osoittaa tukensa *Black Lives Matter* -kampanjalle. Historiallisesti merkittävän valokuvan mukaelman sijaan taiteilija olisi voinut maalata Emmett Tillin tarinan ”valkoisesta perspektiivistä”, tarkastella empatiaansa maalaamalla Mamie Till-Mobleyn tämän pojan sijaan tai kohdata omat pelkonsa maalaamalla oman poikansa Tillin avoimeen arkkuun.⁵² Maalatessaan version kuollutta poikaa kuvaavasta tunnistettavasta valokuvasta taiteilija on, kuten Christopher Benson huomauttaa: ”ominut tuon narratiivin kaikista pyhimmän elementin, tehden siitä omansa”.⁵³

Toisaalta, jos juuri mustien yleisöjen oletetaan reagoivan tämän niin kutsutun ”ikonin”

häpäisyyn, en itse koe valkoisen yleisön suhtautumisen olevan senkään aivan ”profääni”. Pikemminkin kiistan taustalla vaikuttaisi piilevän jakautuneiden yleisöjen eri tavoin ”harras” suhtautuminen kuvaan kärsivästä, rodullistetusta lapsesta. Schutzin valinta reagoida maailman pahuuteen omalla versioltaan ikonisesta, kuollutta poikaa kuvaavasta valokuvasta heijasteleekin valkoisen humanitäärisen kampanjan toimintaa. Silläkin riskillä, että geopolitiisesti etäisenä valkoisena tutkijana tulkitsen kuvaskandaalia ”väärin”, oma tulokulmani Schutzin maalaukseen on siten juuri turmellun lapsuuden pyhitetty kuvahistoria.

On mahdollista esittää kärjistäen, että yhtä usein kuin valkoinen lapsi esiintyy mediasa huolettomana, rodullistettu lapsi esiintyy humanitääristen kampanjoiden kaanoneissa kärsivänä.⁵⁴ Filantrooppinen projekti on pyrkinyt aktivoimaan kansaa omimalla kolmannen maailman kärsimyksen kampanjojensa vetoaviin julisteisiin juuri lapsenhahmoisena. Tunteisiin vetoava kuvasto on suunniteltu ylittämään katsojien ennakkoluulot: kuten Patricia Holland on esittänyt, toisin kuin ennakkoluuloissa uhkaavaksi värittyvä mies tai seksualisoituva nainen, lapsi on viattomuuden

kaanonin toistossa muovautunut puhtaaksi ja vapaaksi näistä ennakkoluuloista.⁵⁵

Humanitäärisissä kampanjoissa lapsi on siten samoista syistä ”välineellinen” kuin lännen mediapaniikeissa sosiaalista järjestystä ylläpitävä viattoman lapsen figuuri. Rodullistettu kärsivä lapsi vain toimii viattoman figuuriin heijastettujen pelkojen ruumiillistumana ja siten osallistuu sosiaalisen järjestyksen ylläpitämiseen näyttäen totena läntisessä mediassa toistuvan huolen. Humanitäärisistä kampanjoista, lööpeistä ja viihteestä tutut vastakuvastot, joissa esiintyvät niin kehitysmäihin etäytetyt kärsivät lapset kuin marnigalisoidut ”paholaislapsetkin”, auttavat näin omalta osaltaan vakauttamaan epävakaa, pyhitettyä viattomuutta lapsen luonnollisena tilana.⁵⁶ *Open Casketin* vastaanotossa tämä valkoisen median toistoon vakiinnutettu rodullistetun lapsen ”martyryrikuolema” on kuitenkin kyseenalaistettu itsekin rodullistettujen yleisöjen toimesta

Jos humanitäärisiin kampanjoihin ikuisitetun kärsivän viattoman lapsen odotetaan usein tavoittavan kaikkien ”normaalien”, rationaalisten ja lapsia rakastavien aikuisten sydämet, kuten Kincaid kuvaa,⁵⁷ samalla agendalla on eittämättä ollut myös *Open Casket*

– ja maalauksen jouduttua ristituleen myös Schutzin apologia. *The New York Times* ja *Artnews* -julkaisuille antamissaan haastatteluissa taiteilija toteaa:

En tiedä, millaista on olla musta Amerikassa, mutta tiedän, millaista on olla äiti. Emmett oli Mamie Tillin ainoa poika. Ajatus jonkin pahan tapahtumisesta omalle lapsellesi on käsityskyvyn tuolla puolen. Lapsesi kipu on omaasi. Kiinnityin tähän kuvaan Emmettin äitiä kohtaan tunteiden empatian välityksellä.⁵⁸

Se oli se ymmärryksen tunne, kokemus jaetusta kivusta ja kauhusta. En voisi ikinä, ikinä, tietää hänen kokemustaan, mutta tiedän miltä tuntuu rakastaa lastaan. En tiedä, voisiko tätä aihetta kohdata jollakin toisella tavalla, lähestymättä sitä henkilökohtaisella tasolla.⁵⁹

Sekä taiteilija että valkoinen media ovat pyrkineet puolustamaan taiteilijaa ja normalisoimaan maalauksen kuvittamaa traumaa vetoamalla yhteiskunnalliset rajat ylittävään äidinrakkauteen: lehdistö on paitsi kierrättänyt Schutzin empatiaa painottavia lausuntoja, myös asetellut taiteilijaa pehmeiden arvojen värittämään kontekstiin. Esimerkiksi *New*

Yorkerin henkilötarinassaan Calvin Tomkins maalaa kuvaa Schutzin Batman-viittaan puheutuneesta pojasta ja korostaa taiteilijan äitiyttä tuomalla ilmi tuoreet raskausuutiset.⁶⁰ Jos onkin hankala väittää, että Schutzin kiistanalaisessa teoksessa lapsuus olisi välineellinen, se on sitä ainakin taiteilijaa puolestavissa argumenteissa.

Vastarinta ei ole arvattavastikaan niellyt valkoisen median kierrättämiä puolustuspuheita mukisematta, vaan on syyttänyt niitä muun muassa "falskista empatiasta".⁶¹ Sascha Behrendt tarttuu intersektionaalisuuden ohi puhuvan "äitikortin" ongelmiin *artcritical* -julkaisun puheenvuorossaan: "On naiivia kuvitella että yksinomaan äitiys ja kyky maalata riittävät sen valtavan kuilun ylittämiseen, joka Schutzin ja Mamie Tillin todellisuuksien välillä vallitsee."⁶² Perustellessaan teosta äidinrakkaudella maalaus päättyy, John Jenkinsin sanoin, syrjäyttämään Till-Mobley'n rohkeuden tämän päätöksessä jättää poikansa arkku avoimeksi ja paljastaa tämän runneltu ruumis maailmalle.⁶³

Kiistan molempia osapuolia tuntuu yhdistävän harras ja vaikea suhtautuminen juuri kuolleen lapsen kulttuuriseen traumaan, joka saa erilaisia lisämerkityksiä näkökul-

masta riippuen. Valkoiselle yleisölle kuvat rodullistetun lapsen kärsimyksestä avautunevat juuri humanitäärisestä kuvastosta ja sen tarjoamasta empatian mahdollisuudesta käsin. Tällöin alkuperäisten katalyyttisten valokuvien erityislaatuisuus saattaa kuitenkin kadota. Myös Schutz tuntuu kompastuneen juuri kärsivän lapsen kuvaamisen kulttuurisiin käytänteisiin siinä, että on tyylistään poiketen maalannut kuolleesta pojasta juuri lähikuvan. Afroamerikkalaiselle yleisölle kuvan symboli on kuitenkin monimutkaisempi kuin Schutzin "amerikkalaiseksi kuvaksi"⁶⁴ tulkitsema kansalaisoikeustaistelun symboli tai lapsen "pyhän" kärsimyksen ikoni.

Periaatteessa *Open Casket* -teoksen kohtaamassa debatissa ideologioiden yhteentörmäys on hyvin samankaltainen kuin Tom of Finland -muumeissa, joka paljastaa yhteentörmäyksen heteroseksuaalisen hegemonian ja sen kategorioita purkavan seksuaalivähemmistön välillä. Myös Whitney biennaalissa kuohuttanut teos ja sitä ympäröinyt keskustelu heijastelevat yhteiskunnallista kahtiajakautumista tavalla, jossa suljettua sosiaalista järjestystä uhkaava murrostila paljastuu.: debatissa onkin ollut esillä juuri valkoisen hegemonian suhde sorrettiun vä-

hemmistöön. Vaikka olen itse poiminut juuri Schutzia kritisoivia ääniä sitaattivalikoimaini, rintama ei ole ollut monoliittinen.

Mediakeskustelu osoittaakin, että yhtäältä kuvan puolustajat pyrkivät humanitäärisessä hengessä ylittämään kategorisen jaottelun ja toisaalta ovat sen hierarkkisille implikaatioille sokeita. Kuvan kieltäjät puolestaan vaativat ikoniseen kuvaan yksinoikeutta tavalla, joka vääntyy vallitsevien sosiaalisten kategorioiden puolustukseksi. Kysymys siitä, kenellä on lupa maalata ikonista kuvaa, on laajentunut kysymykseksi siitä, kenellä on lupa katsoa sitä. Internetissä on muun muassa kiistelty Mamie Till-Mobley'n lausunnon tarkasta sanamuodosta: halusiko tämä maailman kaikkien ihmisten vai pelkän mustan yhteisön näkevän järkyttävät kuvat pojastaan arkussa.⁶⁵ Samalla keskustelu, joka ottaa kantaa valkoisen yleisön kykyyn *tuntea* empatiaa, on saanut etäisen lukijan silmissä essentialistisia sävyjä. Voitaisiinkin tiivistää, että rajoja on tapauksessa pyritty vetämään uudelleen monesta näkökulmasta.

Päätäntö; pyhä lapsuus alttiina tabuille

Molempia tässä artikkelissa tarkastelemiani

kuvakiistoja yhdistää tietynlainen kuvakulttuuriin ja sen välityksellä vakiinnutettu lapsikäsitys, sen pyhyys ja välineellisyys. Yhtäältä lapsen kuvan on huomattu olevan hyvin varjeltu. Tästä puhuvat myös lastenkulttuurin kautta helposti tulkittaviksi tulevat Saramäen ”nahkahomomuumit”, vaikka ne eivät monen tekijän summassa todistakaan lapsen kuvan suljetusta luonteesta aivan yhtä kiihkeästi tai eksplisiittisesti kuin monet lapsuuden seksualisoitumiseen sitä ennen reagoineet kuvakandaalit. Toisaalta lapsikuvan on havaittu olevan välineellinen poliittisesti värityneissä läntisissä moraalipaniikeissa ja humanitääristen kampanjoiden kuvastoissa. Tämä välineellisyys tuntuisi molemmissa merkityksissään havainnollistuvan myös Dana Schutzin *Open Casket* -teokseen liittyvässä keskustelussa, jossa toisteiseen kuvaan rodullistetun lapsen kärsimyksestä reagoidaan negatiivisesti ja jossa tätä kuvaa puolustetaan normalisoitujen perhearvojen välityksellä.⁶⁶

Oma lähestymistapani paljon tutkittuun aiheeseen nojaa etenkin lapsen ”pyhyteen” ja ”pyhään välineellisyyteen” siinä, miten lapsen kytkeytyvien ja lapsuutta hyödyntävien skandaalien ja moraalipaniikkien voidaan nähdä jäsentävän ja vahtivan läntisiä dis-

kurseja ja läntistä maailmajärjestystä varsin samankaltaisin tavoin, joilla ”vaararakenne” tabun on nähty operoivan. Juuri lapsen pyhyys on kiinnostavaa verrattaessa mediakulttuurin ”rajapolitiikkaa” tähän luonto-kulttuuria puolustavaan vaararakenteeseen, jonka on usein tulkittu merkitsevän koskemattomaksi sen, mikä on yhteisölle pyhää. Tabu on käsitehistoriassaan suojellut tätä pyhää järjestystä myyteissä ”pyhästä tartunnasta”, jonka ambivalentti luonne on usein näyttäytynyt länsimaisille tulkitsijoille irrationaalisenä taikakona. Dualistiseen maailmankatsomukseen sovitettuna tabutartunnan logiikkaa voitaisiin kuitenkin purkaa selittämällä, että tabujen ylläpitämässä järjestyksessä sosiaaliset uhkatelijät puetaan myyteiksi hyvästä ja pahasta: luonnontilasta ja sitä uhkaavien tekijöiden lievittämästä liasta.⁶⁷ Pyhä ei tässä ole kirokana. Durkheimilaiseen pyhyyskäsitteeseen nojautuvan Douglasin sanoin, ”ainoa ihminen, joka ei pidä mitään pyhänä on se, joka ei ole sisäistänyt minkään yhteisön normeja.”⁶⁸

Monissa ideologisesti värityneissä mediatapauksissa affektiivisen vetovoimainen lapsi ja hänen pyhitetty lapsuutensa asettuvat samalla tavalla alttiiksi kategoristen anomalioiden ja transgressiivisten esitysten lialle

ja tartuntavaaralle, *tabuille aiheille*, jotka on kytketty matalaan, epäsovivaan ja likaiseen. Myös Tom of Finland -muumeissa anomaaliseksi määritelty seksuaalisuus uhkaa lapsen puhtautta ja lapsessa tiivistyvää tulevaisuutta. Taustalla näyttäytyy juuri pelko vallitsevaa (seksuaali)järjestystä uhkaavasta muutoksesta. Kuten Jenkins kirjoittaa: ”*Usein retoriikkasamme lapsi edustaa muutosta, sen uhkaa ja mahdollisuutta.*”⁶⁹ Toisaalla Schutzin *Open Casket* -teoksessa vaarantuu juuri ikoninen kuva, altavastaajien pyhitetty vastaanratiivi, joka puoli vuosisataa sitten auttoi lievittämään yhdysvaltalaisista rotusyrjintää kansanoikeus-taistelun kansikuvana. Uuden kuohunnan aikana kuvaan kajoavan valkoisen hegemonian näpit näyttäytyvät tahmaisilta, vaikka tarkoitukset olisivatkin puhtaat.

Viitteet

- 1 Haluaisin kiittää kahta anonymia refereetäni, joista etenkin toisen huolellisesti laatima palaute sekä inspiroi että oli suureksi avuksi manuskriptia kehitettäessä.
- 2 Readingin kehittämä globaalin käsite viittaa erityisesti globaaliin bittikulttuuriin. Anna Reading, *Gender and Memory in the Global Age* (London: Palgrave MacMillan, 2016), 46.
- 3 Luonto-kulttuurinen järjestys viittaa tässä antropologiseen paradigmaan, jossa sekä kulttuurin että luonnon järjestysten – ja siten myös niiden tabuoidujen

kategoristen anomalioiden – koetaan hahmottuvan samoista yhteiskunnallisista, usein moraalisisista lähtökohdista käsin ja kietoutuvan symbolisesti yhteen. Ks. esim: Mary Douglas, *Natural Symbols: Explorations in Cosmology* (Barrie & Rockliff: The Cresset Press, 1970); Valerio Valeri, *The Forest of Taboos: Morality, Hunting and Identity Among the Huauilo of the Moluccas* (Madison: Wisconsin University Press, 2000).

4 Esim. Robert Atkins and Svetlana Mintcheva, ed., *Censoring Culture: Contemporary Threats to Free Expression* (New York: The New Press, 2006), 228–240; Marjorie Heins, *Not in Front of the Children: 'Indecency,' Censorship and the Innocence of Youth* (New Brunswick, New Jersey and London: Rutgers University Press, 2001); Harri Kalha, "What the hell is the figure of the child? Figuring out figurality in, around, and beyond Lee Edelman", *Lambda Nordica* 2–3 (2011), 17–48; Walter Kendrick, *The Secret Museum: Pornography in Modern Culture* (New York: Penguin Books, 1988), 67–94; Kenneth Thompson, *Moral Panics* (London and New York: Routledge, 1998).

5 Esim.: Martin Barker and Julian Petley, ed., *Ill Effects: The Media/Violence Debate* (London and New York: Routledge, 1997); Steven C. Dubin, *Arresting Images: Impolitic Art and Uncivil Actions* (London and New York: Routledge, 1992); Jenny Kitzinger, *Framing Abuse: Media Influence and Public Understanding of Sexual Violence against Children* (London: Pluto Press, 2004).

6 Kirsten Drotner, "Dangerous media? Panic Discourses and Dilemmas of Modernity", *Paedagogica Historica: International Journal of the History of Education* 35 (1999), 593–619; Heins, *Not in Front of the Children*.

7 Arthur Danto, *Philosophizing Art: Selected Essays* (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1999), 251–254; Dubin, *Arresting Images*; Vilis R. Inde, *Art in the Courtroom* (Westport, Connecticut

and London: Praeger Publishers, 1998); Anthony Julius, *Transgressions. The Offences of Art* (London: Thames & Hudson, 2002); Michael Kammen, *Visual Shock. A History of Art Controversies in American Culture* (New York: Alfred A. Knopf, 2006); Wendy Steiner, *The Scandal of Pleasure. Art in an Age of Fundamentalism* (Chicago & London: The University of Chicago Press, 1995).

8 "That child remains the perpetual horizon of every acknowledged politics, the fantasmatic beneficiary of every political intervention." Lee Edelman, *No Future: Queer Theory and the Death Drive* (Durham and London: Duke University Press, 2004), 2–3. Artikkelin käännökset ovat omiani.

9 Kendrick, *The Secret Museum*, 67–94.

10 Edelman, *No Future*, 2–3; Henry Jenkins, "Introduction: Childhood Innocence and Other Modern Myths", in *The Children's Culture Reader*, ed. Henry Jenkins (New York: New York University Press, 1998), 1–37.

11 "Anthropologists would generally agree that dangers to the body, dangers to children, dangers to nature are available as so many weapons to use in the struggle for ideological domination." Mary Douglas, *Risk and Blame: Essays in Cultural Theory* (London and New York: Routledge, 1996), 13.

12 Jenkins, "Introduction: Childhood Innocence", 15. Barthesin teoriassa myytin käsite viittaa luonnollistettuihin semioottisiin ketjuihin ja "puheen tapoihin". Roland Barthes, *Mythologies* (London: Vintage Books, 1957), 131–187.

13 Douglas, *Risk and Blame*; Edelman, *No Future*. Ks. politisoituneista myyteistä myös: Ernst Cassirer, "The Technique of Our Modern Political Myths", in *Symbol, Myth, and Culture: Essays and Lectures of Ernst Cassirer 1935–1945*, ed. Donald P. Verene (New Haven & London: Yale University Press, 1979), 243.

14 "Kitsch is art that is deliberately designed to move us, by presenting a well-selected and perhaps much-edited version of some particularly and predictably moving aspect of our shared experience." Robert C. Solomon, "On Kitsch and Sentimentality", *Journal of Aesthetics and Art Criticism* 49 (1991), 454. Ks. myös: Lauren Berlant, "The Subject of True Feeling: Pain, Privacy and Politics", in *Cultural Pluralism, Identity Politics and the Law*, ed. Austin Sarat and Thomas R. Kearns (Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1999), 49–84.

15 Esim. Dubin, *Arresting Images*; Julius, *Transgressions*; Juulia Jyränki ja Harri Kalha, *Tapaus Neitsythuorakirkko* (Helsinki: Like, 2009); Kalha, "What the hell is the figure of the child?"; Harri Kalha, "Pornografia halun ja torjunnan kulttuurissa," teoksessa *Pornoakatemia!*, toim. Harri Kalha (Turku: Eetos, 2007), 11–76.

16 Antti Holma, "Munavangin laulu", *Image* 3 (2017), 24–31.

17 Holman väitteen voidaan nähdä nojaavan Harri Kalhan argumenttiin Tom of Finlandin salonkikelpoisuudesta. Ks. Harri Kalha, *Tom of Finland: taidetta seksin vuoksi* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2012). Kotoistamisen käsite viittaaakin tässä yhteydessä, Sanna Karkulehdon sanoin, *seksuaalisuuden julkiseen kesyttämiseen*. Sanna Karkulehto, *Seksin mediemarkkinat* (Helsinki: Gaudeamus, 2011), 105–122.

18 "Muumit poseeraavat Image-lehden kanssa Tom of Finland -tyyliin nahkahousuissa – Tove Janssonin perilliset selvittävät jatkotoimia", *Helsingin Sanomat* 24.3.2017, Luettu 16.4.2017, URL: <http://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005141267.html>; "Moomin Charactersin toimitusjohtaja Imagen luvattomista muumeista: "Aivan poikkeuksellinen tapaus", *Iltalehti* 25.3.2017, Luettu 16.4.2017, URL: http://www.iltalehti.fi/viihde/201703252200091714_vi.shtml

19 Jussi Kari, "Nahkahomomuumien immateriaa-

lioikeuksista”, *Jussi Karin blogi* 28.3.2017, Luettu 16.4.2017, URL: <http://www.jussikari.fi/nahkahomomuumien-immateriaalioikeuksista/>; ”Muumit ja tekijänoikeudet”, *Kvaak.fi*-sivuston keskustelupalsta, Luettu 16.4.2017, URL: <http://www.kvaak.fi/keskustelu/index.php?topic=17829.0:wap2>

20 ”Symppikset seksikkäinä – Image puki muumit Tom of Finland -nahkaan”, *Helsingin Uutiset* 24.3.2017, Luettu 16.4.2017, URL: <http://www.helsinginutiset.fi/artikkeli/500743-sympplikset-seksikkaina-image-puki-muumit-tom-of-finland-nahkaan>

21 ”HS: Nahkamuumit Imagen kannessa suututtivat Tove Janssonin perilliset – vaativat lehdeltä korvauksia”, *MTV* 25.3.2017, Luettu 16.4.2017, URL: <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/hs-nahkamuumit-imagin-kannessa-suututtivat-tove-janssonin-perilliset-vaativat-lehdelta-korvauksia/6363766>

22 ”Tom of Finland -tyylinen muumi nipistää toista nännistä Imagen kannessa – HS: Tove Janssonin perilliset selvittävät jatkotoimia”, *Ilta-Sanomat* 25.3.2017, Luettu 16.4.2017, URL: <http://www.is.fi/viihde/art-2000005142160.html>

23 ”Homomuumikohun uusi käänne: Image kiristettiin maksamaan 3000 euroa Setalle!”, *Vauva.fi*-sivuston keskustelupalsta, Luettu 16.4.2017, URL: <http://www.vauva.fi/keskustelu/2832901/homomuumikohun-uusi-kaanne-image-kiristettiin-maksamaan-3000-euroa-setalle>

24 Jussi Kari, ”Nahkahomomuumien immateriaalioikeuksista”, *Jussi Karin blogi*.

25 ”Onko oikein, että muumit laittavat toisiaan anukseen?”, *Kaksplus.fi*-sivuston keskustelupalsta, Luettu 16.4.2017, URL: <https://kaksplus.fi/threads/onko-oikein-ettae-muumit-laittavat-toisiaan-anukseen.2488820/>

26 ”Muumit ja Image-lehti sopivat riitansa Tom of Finland -henkisestä muumikuvasta lehden kannessa”, *Helsingin sanomat* 3.4.2017, Luettu 10.4.2017, URL:

<http://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005154180.html>

27 Jyränki ja Kalha, *Tapaus Neitsythuorakirkko*; Harri Kalha, ”Esipuhe: Hirviö euroviisukylässä,” teoksessa *Pornoakatemia!*, toim. Harri Kalha (Turku: Eetos, 2007), 6–9; Kalha, ”What the hell is the figure of the child?; Antu Sorainen, ”Turmeltuuko suomalainen lapsi? Pornografia, pedofilia ja pelottamisen taide”, teoksessa *Pornoakatemia!*, toim. Harri Kalha (Turku: Eetos, 2007), 198–239; Annamari Vänskä, ”Erään skandaalin anatomia: Tapaus Ulla Karttunen”, teoksessa *Skandaali! Suomalaisen taiteen ja politiikan mediakohut*, toim. Susanna Dahlgren, Sari Kivistö ja Susanna Paasonen (Porvoo: Bookwell Oy, 2011), 21–49.

28 David Archard, *Children: Rights and Childhood* (London: Routledge, 1993); Philippe Ariès, *Centuries of Childhood* (London: Pimlico, 1996); Paula Fass, ed., *The Routledge History of Childhood in the Western World* (London and New York: Routledge, 2013); James R. Kincaid, *Child-Loving: The Erotic Child and Victorian Culture* (New York and London: Routledge, 1992).

29 Fass, ed., *The Routledge History of Childhood in the Western World*.

30 Johanna Frigård, *Alastomuuden oikeutus: Julkistettujen alastonvalokuvien moderneja ideoita Suomessa 1900–1940* (Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2008); Anne Higonnet, *Pictures of Innocence. The History and Crisis of Ideal Childhood* (London: Thames and Hudson, 1998); Patricia Holland, *What is a Child? Popular Images of Childhood* (London: Virago Press, 1992); Annamari Vänskä, *Muodikas lapsuus: lapset mainoskuviissa* (Helsinki: Gaudeamus, 2012).

31 Jenkins, ”Introduction: Childhood Innocence”, 3–4, 18. Ks. myös: Larry Wolf, ”Childhood and the Enlightenment”, in *The Routledge History of Childhood in the Western World*, ed. Paula Fass (London and New York: Routledge, 2013), 78–100.

32 Beth Bailey, ”The Vexed history of Children and Sex”, in *The Routledge History of Childhood in the Western World*, ed. Paula Fass (London and New York: Routledge, 2013), 191–210; Kincaid, *Child-Loving*; Kerry H. Robinson, *Innocence, Knowledge and the Construction of Childhood: The Contradictory Nature of Sexuality and Censorship in Children’s Contemporary Lives* (London and New York: Routledge, 2013).

33 Beth Bailey, ”The Vexed history”, 191–210.

34 Franz B. Steiner, ”Taboo”, in *Franz Baerman Steiner Selected Writings Volume I: Taboo, Truth and Religion*, ed. Jeremy Adler and Richard Fardon (New York and Oxford: Berghahn Books, 1999), 107–109.

35 Mary Douglas, *Purity and Danger. An analysis of concept of pollution and taboo* (London and New York: Routledge, 2002); Mary Douglas, ”Taboo”, in *Man, Myth, and Magic*, ed. Richard Cavendish (London: PBCC/ Phoebus Publishing, 1979), 72–76; Valeri, *The Forest of Taboos*, 41–113. Vrt. Freudin laajalti levinnyt määritelmä, jonka mukaan tabu kesyttää asosiaalisia viettejä. Sigmund Freud, *Totem and Taboo: Resemblances between the Psychic Lives of Savages and Neurotics* (New York: Dover Publications Inc., 1998).

36 Esim. Douglas, *Purity and Danger*; Edmund R. Leach, ”Anthropological Aspects of Language: Animal Categories and Verbal Abuse”, in *Reader in Comparative Religion: An Anthropological Approach*, ed. William A. Lessa and Evon Z. Vogt (New York: Harper & Row, 1939), 153–166; Anthony R. Radcliffe-Brown, ”Taboo”, in *Reader in Comparative Religion: An Anthropological Approach*, ed. William A. Lessa and Evon Z. Vogt (New York: Harper & Row, 1939); Steiner, ”Taboo”; Valeri, *The Forest of Taboos*.

37 ”I see in the divinity only society transfigured and symbolically expressed.” Émile Durkheim, ”The Determination of Moral Facts”, in *Sociology and Philosophy*, ed. Émile Durkheim (New York: The Free

Press, 1974), 52; Émile Durkheim, *The Elementary Forms of the Religious Life* (New York: Collier Books, 1961), 466.

38 Chris Jenks, *Childhood* (London and New York: Routledge, 1996).

39 Kris Orfali et al., “Nations of Families”, in *A History of Private Life V: Riddles of Identity in Modern Times*, ed. Antoine Prost et al. (Cambridge: Harvard University Press, 1991), 415–594.

40 “*In the process of collapsing the political and the personal into a world of public intimacy, a nation made for adult citizens has been replaced by one imagined for fetuses and children.*” Lauren Berlant, *The Queen of America Goes to Washington City: Essays on Sex and Citizenship* (Durham and London: Duke University Press, 1997), 1.

41 “Nation Horrified by Murder of Kidnapped Chicago Youth”, *Jet Magazine* 15.9.1955, Luettu 10.4.2017, URL: <http://jetcityorange.com/emmett-till/>

42 “Creator of Emmett Till ‘Open Casket’ at Whitney Responds to Backlash”, *NBC News* 26.3.2017, Luettu 14.4.2017, URL: <http://www.nbcnews.com/news/nbcblk/creator-emmett-till-open-casket-whitney-responds-backlash-n736696>; “Dana Schutz Responds to the Uproar Over Her Emmett Till Painting at the Whitney Biennial”, *Artnews* 23.3.2017, Luettu 14.4.2017, URL: <https://news.artnet.com/art-world/dana-schutz-responds-to-the-uproar-over-her-emmett-till-painting-900674>; Calvin Tomkins, “Why Dana Schutz Painted Emmett Till”, *The New Yorker* 10.4.2017, Luettu 14.4.2017, URL: http://www.newyorker.com/magazine/2017/04/10/why-dana-schutz-painted-emmett-till?mbid=social_twitter

43 Timothy B. Tyson, *The Blood of Emmett Till* (New York: Simon & Schuster, 2017).

44 “Submission: Please read & share Hannah Black’s open letter to the curators and staff of the Whitney Biennial”, *Tumblr* 21.3.2017, Luettu

16.4.2017, URL:

<http://blackcontemporaryart.tumblr.com/post/158661755087/submission-please-read-share-hannah-blacks>; “The Painting Must Go’: Hannah Black Pens Open Letter to the Whitney About Controversial Biennial Work”, *Artnews* 21.3.2017, Luettu 14.4.2017, URL: <http://www.artnews.com/2017/03/21/the-painting-must-go-hannah-black-pens-open-letter-to-the-whitney-about-controversial-biennial-work/>

45 M Neelika Jayawardane, “Abstracting the savaged body of Emmett Till”, *Al Jazeera* 2.4.2017, Luettu 10.4.2017, URL: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/03/abstracting-savaged-body-emmett-170330113528259.html>

46 “*The central issue: whether or not a white artist is appropriating a fatal trauma experienced by a black youth for her personal practice and potential profit.*” Jo Rosenthal, “A Timeline of the Dana Schutz Emmett Till Painting Controversy”, *i-D Vice* 23.3.2017, Luettu 10.4.2017, URL: https://i-d.vice.com/en_us/article/a-timeline-of-the-dana-schutz-emmett-till-painting-controversy

47 Josephine Livingstone and Lovia Gyarkye, “The Case Against Dana Schutz”, *New Republic* 22.3.2017, Luettu 10.4.2017, URL: <https://newrepublic.com/article/141506/case-dana-schutz>

48 DeWitt Cheng, “Disturbing Subjects”, *Visual Art Source* 10.4.2017, Luettu 14.4.2017, URL: <http://www.visualartsource.com/index.php?page=editorial&alD=3953>; Coco Fusco, “Censorship, Not the Painting, Must Go: On Dana Schutz’s Image of Emmett Till”, *Hyperallergic* 27.3.2017, Luettu 10.4.2017, URL: <https://hyperallergic.com/368290/censorship-not-the-painting-must-go-on-dana-schutzs-image-of-emmett-till/>; Jayawardane, “Abstracting the savaged body”, *Al Jazeera*; “Open Casket: ‘Enquête’ regarding the Dana Schutz affair, the painting, the protests”, *artcritical* 27.3.2017, Luettu 10.4.2017, URL: <http://www.artcritical.com/2017/03/27/open-casket-enquete/>;

Cherise Smith, “Should a White Artist Paint Emmett Till”, *The Dallas News* 29.3.2017, Luettu 10.4.2017, URL: <https://www.dallasnews.com/opinion/commentary/2017/03/29/white-artist-paint-emmett-till/>

Lisa Whittington, “#MuseumsSoWhite: Black Pain and Why Painting Emmett Till Matters”, *NBC News* 26.3.2017, Luettu 10.4.2017, URL: <http://www.nbcnews.com/news/nbcblk/museumsso-white-representation-black-pain-why-emmett-till-painting-matters-n737931>

49 Jayawardane, “Abstracting the savaged body”, *Al Jazeera*; Livingstone and Gyarkye, “The Case Against Dana Schutz”, *New Republic*; “Why Dana Schutz’s Emmett Till Painting Must Stay: A Q&A With the Whitney Biennial’s Christopher Lew”, *Artnews* 30.3.2017, Luettu 10.4.2017, URL: <https://news.artnet.com/art-world/whitney-biennial-christopher-lew-dana-schutz-906557>

50 Devery S. Anderson, *Emmett Till: The Murder That Shocked the World and Propelled the Civil Rights Movement* (Jackson: The University Press of Mississippi, 2015); Jayawardane, “Abstracting the savaged body”, *Al Jazeera*; “Open Casket: ‘Enquête’”, *artcritical*.

51 “*I understand the outrage. Till’s photograph was a sacred image of the Civil Rights movement and I am a white woman.*” “Creator Responds to Backlash”, *NBC News*.

52 Livingstone and Gyarkye, “The Case Against Dana Schutz”, *New Republic*; “Open Casket: ‘Enquête’”, *artcritical*; Whittington, “#MuseumsSoWhite”, *NBC News*.

53 “*But she has appropriated the most sacred element of that narrative, making it her own.*” Christopher Benson, “The Image of Emmett Till”, *The New York Times* 28.3.2017, Luettu 14.4.2017, URL: <https://www.nytimes.com/2017/03/28/opinion/the-image-of-emmett-till.html>

- 54 Ks. esim: Judith Butler, *Frames of War: When Is Life Grievable?* (London and New York: Verso, 2009); Sara Fiedston, *Raising the World: Child Welfare in the American Century* (Cambridge: Harvard University Press, 2015); Holland, *What Is a Child?*, 148–173; Susan Sontag, *Regarding the Pain of Others* (New York: Picador, 2003).
- 55 Holland, *What Is a Child?*, 148–173.
- 56 Berlant, *Queen of America*, 56; Holland, *What Is a Child?*, 148–173; Jenks, *Childhood*, 62–72.
- 57 Kincaid, *Child-Loving*, 3.
- 58 “I don’t know what it is like to be black in America but I do know what it is like to be a mother. Emmett was Mamie Till’s only son. The thought of anything happening to your child is beyond comprehension. Their pain is your pain. My engagement with this image was through empathy with his mother.” “White Artist’s Painting of Emmett Till at Whitney Biennial Draws Protests”, *The New York Times* 21.3.2017, Luettu 14.4.2017, URL: <https://www.nytimes.com/2017/03/21/arts/design/painting-of-emmett-till-at-whitney-biennial-draws-protests.html>
- 59 “It was the feeling of understanding and sharing the pain, the horror. I could never, ever know her experience, but I know what it is to love your child. I don’t know if there would be a way to address the subject without some way of approaching it on a personal level.” “Dana Schutz Responds”, *Artnews*.
- 60 Tomkins, “Why Dana Schutz Painted Emmett Till”, *The New Yorker*. Ks. myös: Livingstone and Gyarkye, “The Case Against Dana Schutz”, *New Republic*.
- 61 “George Baker on Painting, Critique, and Empathy in the Emmett Till / Whitney Biennial Debate”, *Texte Zur Kunst* 29.3.2017, Luettu 14.4.2017, URL: <https://www.textezurkunst.de/articles/baker-pachyderm/>
- 62 “It is naive to imagine just being a mother and to paint is enough to bridge the huge chasm between

Schutz’s reality and that of Mamie Tills.” “Open Casket: ‘Enquête’”, *artcritical*.

63 Benson, “The Image of Emmett Till”, *The New York Times*.

64 Tomkins, “Why Dana Schutz Painted Emmett Till”, *The New Yorker*; “Open Casket Artist Defends Her Emmett Till Painting: ‘I Feel Somehow That It’s an American Image’”, *The Vulture* 3.4.2017, Luettu 14.4.2017, URL: <http://www.vulture.com/2017/04/open-casket-dana-schutz-artist-defends-emmett-till-painting.html>

65 Fusco, “Censorship, Not the Painting, Must Go”, *Hyperallergic*; Smith, “Should a White Artist Paint Emmett Till”, *The Dallas News*; “Submission”, *Tumblr*.

66 Noora Kotilainen ja Saara Särmä tuovat samankaltaisen asetelman esiin toisessa ajankohtaisessa tapauksessa. Ks: Noora Kotilainen ja Saara Särmä. “Globaalia oikeudenmukaisuutta välimeren hukkuneen lapsen kuvalla”, *Politiikasta* 27.4.2017, Luettu 27.4.2017, URL: <http://politiikasta.fi/globaalia-oikeudenmukaisuutta-valimeren-hukkuneen-lapsen-kuvala/>

67 Douglas, *Purity and Danger*; Steiner, “Taboo”.

68 “The only person who holds nothing sacred is the one who has not internalized the norms of any community.” Mary Douglas, *Implicit Meanings: Essays in Anthropology* (London, Boston and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1975), xv.

69 “Often, in our rhetoric, the child embodies change, its threat and its potential.” Jenkins, “Introduction: Childhood Innocence”, 5.

FM Heidi S. Kosonen on kiinnostunut tabun käsitteestä ja jälkimodernin kuvakulttuurin tabuilmioista. Jyväskylän yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitokselle laatimassa väitöskirjassaan “Invisibly Visible: Taboo, Sexuality and Death in a Visual Culture” hän tarkastelee tabua erityisesti seksuaalisuuteen ja kuolemaan kohdistuvassa biovallassa. Väitöskirjanjälkeisessä tutkimuksessa Kosonen suunnittelee keskittyvänsä tabuun suremisen ja syömisnormatiivisten diskurssien ja “sosiaalisen ruumiin” kytköksissä. Kososen tutkimusta voi seurata myös tämän tutkimusblogissa: <https://theoryoftaboo.wordpress.com/>.

